

เครือข่ายโรงพยาบาลชุมชน

ในฐานะสถาบันทางวิชาการที่ยิ่งใหญ่

เพื่อการบริการ การสร้างความรู้ และการพัฒนากำลังคน

ประเวศ วะสี

(๑๘ เมษายน ๒๕๕๘)

๑. ทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง

โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ที่มีอยู่ในทุกอำเภอประมาณ ๘๐๐ แห่ง เป็นจุดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาระบบสุขภาพ เพราะข้างล่างเชื่อมโยงกับสถานีอนามัย หรือรพสต.ประมาณ ๑๐,๐๐๐ แห่ง และกับชุมชนท้องถิ่น ข้างบนสามารถเชื่อมโยงกับสถาบันวิชาการต่างๆได้

ที่สำคัญ รพช.อยู่ในฐานของการปฏิบัติจริง ไม่ใช่ลอยตัวอยู่กับตำรับตำราอย่างสถาบันมากมาย การตั้งอยู่ในชุมชนท้องถิ่นทำให้สัมผัสและรู้ความจริงของประเทศไทย แบบที่เรียกว่าภูมิสังคม ต่างจากระบบการศึกษาไทยในรอบ ๑๐๐ ปีเศษที่ผ่านมาที่มุ่งการท่องวิชา ทำให้คนไทยทั้งหมดที่ได้รับการศึกษาปัจจุบันไม่รู้จักความจริงของประเทศไทย การไม่รู้จักความจริงทำให้ทำอะไรไม่ถูก การทำไม่ถูกทำให้ประเทศวิกฤต การที่บุคลากรหลายหมื่นคนที่รพช.อยู่ในฐานของการปฏิบัติจริงและสัมผัสอยู่กับความจริงของประเทศไทย จึงเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งนักในการพัฒนากำลังคนของประเทศ

๒. เครือข่ายโรงพยาบาลชุมชนเป็นสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ

ถ้ารพช.เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย โดยเริ่มต้นจากรพช.ที่เข้มแข็งประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ แห่งก่อน จะเป็นสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพที่ยิ่งใหญ่ เพราะประกอบด้วยคนเก่งๆดี ๆ จำนวนมากที่อยู่ในฐานของการปฏิบัติจริงในภูมิสังคมที่เป็นความจริงของประเทศไทย ดังกล่าวข้างต้น

เมื่อกว่า ๓๐ ปีมาแล้ว Dr.Benor จากโรงเรียนแพทย์ที่อิสราเอลได้ไปเยี่ยมรพช.ที่กระนวนจังหวัดขอนแก่น ที่มีคุณหมอชวลิตและคุณหมอวิทยาปฏิบัติงานอยู่ ได้กลับมารายงานต่อกระทรวงสาธารณสุขและองค์การอนามัยโลกว่า โรงพยาบาลกระนวนเหมาะแก่การที่นักเรียนแพทย์จะไปเรียนรู่มาก เพราะทำทุกอย่างทั้งการรักษา การป้องกัน และงานชุมชน นักเรียนแพทย์จะเรียนได้เร็วและดีกว่าในโรงพยาบาลใหญ่ และว่าเขายากส่งนักเรียนแพทย์ที่อิสราเอลมาเรียนที่นี่

ในระยะหลังสื่อที่เรียกว่า Context – based learning หรือ Work – based learning ได้รับการเห็นคุณค่ามากขึ้นว่า การเรียนรู้ในงานนั้นได้ผลดีกว่าการฟังบรรยาย ที่จริงโบราณก็พูดมานานแล้วว่า “สิบปาก

ว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ” คนเราเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากการลงมือทำ แต่การศึกษาของเรา กลับไปใช้ระบบสิบปากว่า ทำให้เกิดความสูญเปล่ามหาศาล โดยแนวนี **สถานบริการทุกระดับควรเป็นสถาบันพัฒนาคน** ไปด้วยพร้อมกัน

เมื่อปี ค.ศ.2010 คณะกรรมการระดับโลกได้จัดทำรายงานและข้อเสนอแนะที่เรียกว่า 21st Century Health Professions Education ว่าการศึกษาของบุคลากรสุขภาพในศตวรรษนี้ ควรปรับแนวคิดใหม่ จากการเอาวิชาการเป็นตัวตั้งเป็นเอาระบบเป็นตัวตั้ง (System – oriented) ไม่ได้แปลว่าทิ้งวิชาการ แต่เอาวิชาการเป็นเครื่องมือไม่ใช่ตัวตั้ง เพราะถ้าเอาวิชาการเป็นตัวตั้งบุคลากรจะไม่เข้าใจระบบ ตามระบบไม่ทัน ไม่สามารถเป็นประโยชน์ได้เท่าที่ควร หรือเป็นโทษต่อการพัฒนาระบบเสียด้วยซ้ำไป

รพช. เป็นจุดยุทธศาสตร์ของระบบสุขภาพ ฉะนั้นจึงเหมาะที่จะเป็นที่ฝึกอบรมบุคลากรทางสุขภาพ ตามแนวคิดการศึกษาของบุคลากรสุขภาพในศตวรรษที่ 21

มหาวิทยาลัย ควรส่งเสริมความเข้มแข็งของ **รพช.** และส่งนักศึกษาสายสุขภาพประเภทต่างๆไปฝึกปฏิบัติงานที่ **รพช.** และในชุมชน

๓. การศึกษาต่อของแพทย์โรงพยาบาลชุมชนและบุคลากรอื่น

แพทย์ที่ **รพช.** และบุคลากรอื่นควรมีโอกาสศึกษาต่อตามความต้องการและเหมาะสมกับการที่**รพช.**จะเป็นสถาบันทางวิชาการ การศึกษาต่ออาจมีหลายรูปแบบทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น การฝึกอบรมความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในมหาวิทยาลัย การเรียนระดับวิทยา และอื่นๆ

จากประสบการณ์แพทย์ชนบทหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่ออกไปทำงานด้วยอุดมการณ์ เมื่อทำงานหนักไปได้ ๓ - ๔ ปี จะมีอาการล้า หลังจากนั้นเมื่อบางคนมีโอกาสไปศึกษาต่อต่างประเทศ เช่น เบลเยียม บังเนเธอร์แลนด์ บ้าง อังกฤษ บ้าง อเมริกา บ้าง เขากลับมามีพลังใหม่เกิดขึ้นในตัว ทำงานสนุกมากขึ้น ได้ผลมากขึ้น เราไม่มีทางจัดส่งแพทย์**รพช.**จำนวนมากไปศึกษาต่างประเทศได้ แต่เราควรจัดตั้ง **วิทยาลัยพัฒนาระบบสุขภาพ (College for Health Systems Development)** ขึ้นในประเทศไทย ให้มีบรรยากาศและคุณภาพการฝึกอบรมไม่แพ้ในต่างประเทศ หรือแม้ดีกว่าในบางแง่ เพื่อเป็นที่ฝึกอบรมแพทย์**รพช.**จำนวนมาก รวมทั้งอาจารย์มหาวิทยาลัย และผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุข ดังจะกล่าวต่างหากออกไปในเรื่อง “การจัดตั้งวิทยาลัยพัฒนาระบบสุขภาพ”

๔. สำนักงานประสานงานเครือข่ายโรงพยาบาลชุมชน

ควรมีสำนักรงานประสานงานเครือข่ายโรงพยาบาลชุมชน ประสานการทำงานร่วมกันของ **รพช.** เป็นเครือข่าย ประสานกับมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมความความเข้มแข็งของ **รพช.** และส่งนักศึกษาสายสุขภาพมา

ฝึกอบรมที่ รพช. ประสานกับโครงการผลิตแพทย์เพื่อชนบท กับสถาบันพระบรมราชชนก กับสภาวิชาชีพ เช่น แพทยสภา และสภาการพยาบาล

ในการบริหารจัดการสำนักงานประสานงานควรสรรหาผู้อำนวยการ รพช. ที่มีทักษะในการประสานงาน มาทำงานแบบบางเวลาครั้งละ ๕ - ๖ คน สามารถผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนได้ เป็นการพัฒนาผู้อำนวยการรพช. ในการจัดการทางวิชาการ ควรมีผู้อาวุโสที่สามารถประสานงานกับมหาวิทยาลัยและสภาวิชาชีพด้วย

คณะกรรมการนโยบายของสำนักงานควรประกอบด้วยผู้แทนองค์กรภาคี

สำนักงานควรมีความคล่องตัว มีงบประมาณพอเพียง จะจัดตั้งโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี หรือโดยเป็นส่วนหนึ่งตาม พรบ. ที่จะจัดตั้งวิทยาลัยพัฒนาระบบสุขภาพ (College of Health Systems Development) ตามที่จะกล่าวต่อไป หรือเป็นอย่างใดอื่น ลองช่วยกันพิจารณาดูโดยละเอียดรอบคอบ
